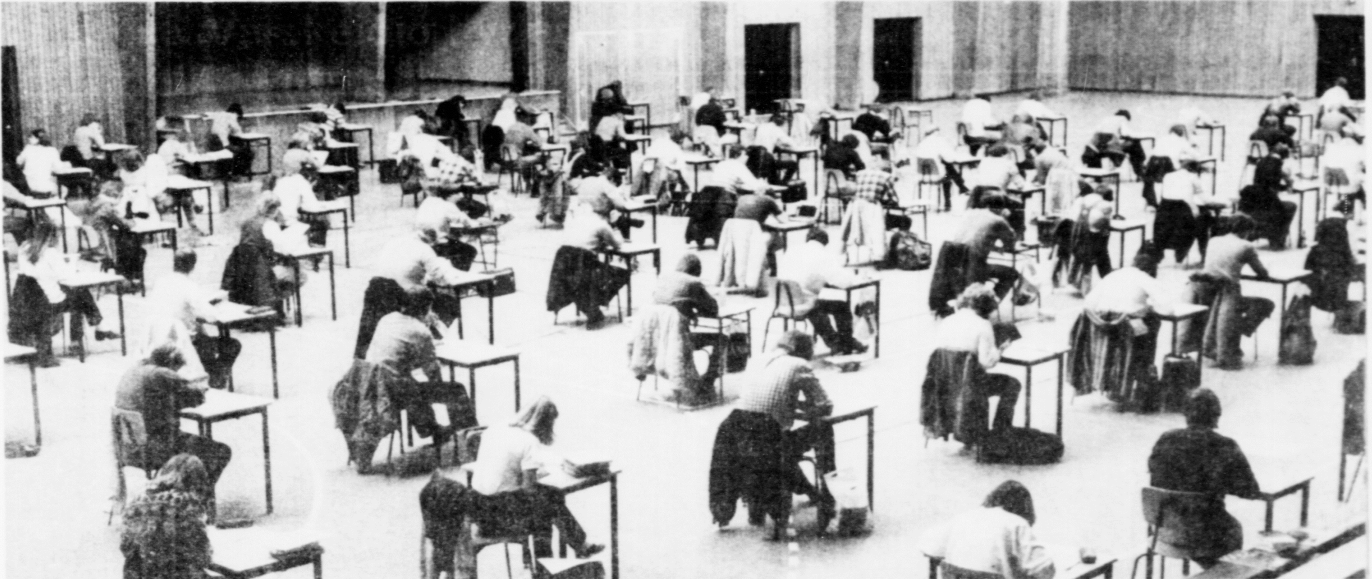

»Hvørt ár doyggja mál, og vit skulu vera greið yvir, at vit hava ongum enn forfedrum okkara fyri at takka, at føroyskt mál, sum er sjálvur kjarnin í fólkinum, enn er til. Og tað stendur til okkara, um tí skal vera lív lagað. Har kann ongin hjálpa okkum, heldur ikki danir«

Pól Jespersen í Norðurlandahúsinum jan. 1989

»Í øllum londum er móðurmálið aðalmerkið fyri allan skúlskap. Tað er aðalamboðið, sum bindur saman allar vegir. Tímar í øllum lærigreinum, eru eisini tímar í móðurmálinum! Men soleiðis er ikki í Føroyum! Hjá okkum er eitt fremmant mál sett í hásetið«

Pól Jespersen í Norðurlandahúsinum jan. 1989

faa betri sømdir!

Stórir handlar bera danskt heiti. Vit keypa t.d. seingjarklæði frá Jydsk Sengetøjslager. Sonevndir føroyskir handlar senda fólki stórar danskar prislister. Dimma ynskir lesarunum gleðilig jól á danskum. Sama blað skrivaði orðið »rygfíne« í klombrum, tað skrivað varð um horn á hvali. Og nú eg nevni hval — í Sjöndarvípi Føroya greiddi stovnsleiðari á føroyskum stovni føroyingum frá føroyskum grindahvali, á danskum.

Mánadagin — haldi eg tað var — ljóðaði ein lýsing í útvarpinum, frá Stranda bio um ein film:

Jeg overgiver mig betingelsesløst... Einaferð segði ein maður: Læg jer ned børn, og stræk gevær! Ju sanniliga, tað er ein avbjóðing at vera føroyingur. Hvat skulu vit gera? Soleiðis kundi eg hildið á leingi, men tað verður ov drúgt. Lat meg heldur venda aftur til skúlskipanina.

Skúlin

Í skúlanum hjá teimum, sum í dag eru gomul, var føroyskt bert ein viðfáningur. Hjá mongum teirra hevur tað tí alt livið verið ein fyriteka at skriva sitt móðurmál. Sterkari kúglingarvapn, enn tað at taka

málið frá einum fólki, er ikki til. Nógv er nú broytt til tað betra, men enn er langt eftir á mál. Mær er sagt, at fleiri dansktalandi lærarafólk undirvisa í læraraskúlanum, og at tiggjunda hvørt lærarafólk í fólkskúlanum talar danskt mál. Hyggja vit at tímatalinum í danskum í fólkskúlanum, tey arini tað er kravd lærigrein, siggja vit, at tað gevur tímatalinum í føroyskum lítið eftir. Tímatalið í danskum er størri enn tímatalið í rokning og støddfrøði. Tað er nógv størri enn tímatalið í søgu, landalæru, lívfrøði og samtiðarkunning til samans. Eisini verður

nyttur hópur av danskum undirvisingartilfari. Har sum eg starvst í skúlskipanini, er enn minni munur á tímatalinum í danskum og føroyskum. Ein nógv størri partur av lærarunum tala danskt, og undirvisingartilfarið er tað mesta danskt. Føroyskir studentar standa við einum danskum studentsprógv í hondini, tað ið tey eru liðug við skúlagongdina, og tey hava gingið í ein skúla, har ið danskt og ikki føroyskt hevur verið høvuðsmálið.

Nei, føroyski skúlin hevur einki mál, í hvussu so er einki føroyskt mál, hvørki so ella so. Skúla-

ir, lesiætlanir, kunngerðir, læribøkur — mest alt er beint danskt ella avskrift av danskum. Er lestrarvegleiðingin føroyskt ella er hon danskt? Og próvtøkurnar! — eitt nú verða næmingarnir í máli royndir í at umseta danskar tekstir til fremmand mál. Tað ið talað verður um at broyta til føroyskar treytir, hoyrist beinanvegin gremjingin, at tað fer stóð at lækka. Heldur eiga vit at siga, at stóð er ov lágt, so leingi móðurmálið hevur eina so vanaeriliga stóðu sum er.

Málstoða næmingans

Næmingarnir uppliva dagliga eina malsliga skizofreni. Hugsar tað næmingur, sum fyrirrekar seg til ein segutíma t.d. Bokin er dansk. Ongar samanberingar eru við heimlig viðurskipti. Samanberingarnar eru við dansk viðurskipti — sum vera man — tí bókurnar eru ætlaðar danskum næmingum. Í skúlanum skal næmingurin leggja fram tað hann hevur lisið. Í høvduin runga danismurnar. Kanska finnur næmingurin eina goða føroyska vending, sum greitt sigur tað, hann hevur hug at bera fram, men gakk, lærarin skilur kanska ikki føroyskt, og næmingurin noyðist tiskil at umseta til danskt! Skúlin virkar soleiðis beinleiðis til at undirgrava

móðurmál næmingans. Hetta skulu vit bera saman við stóðuna í øðrum londum, har ið næmingurin í flestøllum tímum hevur høvi at siggja, hevur høvi at hoyra — og ikki minst — hevur høvi at venja seg at nýta sitt móðurmál sum eitt amboð í øllum livsins viðurskiptum.

Donsk mentanarimperialisma

Mentanarimperialisma er orðið, sum best lýsir hesi viðurskipti, men nevnið tú slík sjónarmið, mást tú vænta at fáa orð sum chauvinismu, nationalismu, rasismu ella avbyrging afturimóti, eisini, og kanska serliga, frá tínum egnum landsmonnum. Føroyskt eigur allan rættin til heiðursplássið í skúlanum í Føroyum — tað er ein mannaarættur, sambært heimsvirðisgeving ST um mannaarættindi (grein 15) og heimsvirðisgeving ST um barna- og kvinnurættindi (grein 3). Og at tala um avbyrging, sum heimurin sær út í dag, er tvælt. Hugsað bara um utlendska floymin, sum nú eisini kemur úr er. Nei, tað er beint øvugt, heldur er tað skúlin í Føroyum, og annars samfelagið alt, sum dag og dagliga má lata sær lynda danska chauvinismu og danska imperialismu, eisini borin uppi av føroyingum sjálvum, og ikki

